

Nr 79.

Av herrar Äqvist och Nyblom, angående åtgärder till höjande av
filmkulturen m. m.

En av nutidens väldigaste kulturfaktorer är utan tvivel filmen. Som sådan måste den ock bliva föremål för oavlåtlig uppmärksamhet ej minst från det allmännas sida. Vårt eget lands inställning till filmen, såvitt på lagstiftningen ankommer, finnes utkristalliserad i Kungl. Maj:ts förordning angående biografföreställningar den 22 juni 1911 (Sv. förf.-saml. 1911:71). Här stadgas bland annat följande:

Visar sig, att föreställning, som omförmäles här ovan (= offentlig föreställning), åsyftar eller innebär något, som strider mot sedlighet eller allmän lag eller föranleder till svårare oordning, eller att av polismyndigheten meddelade ordningsföreskrifter rörande föreställningar icke åtyldas, äge polismyndigheten förbjuda dess förnyande (§ 2). Barn under 15 år må ej lämnas tillträde till biografföreställning, där förevisning äger rum av andra bilder än sådana, som blivit för dylikt ändamål godkända (§ 3). För verkställande av granskning av filmer, avsedda för offentligt uppförande, tillsätter Kungl. Maj:t ett antal granskningsmän, vilka ej må godkänna biografbilder, vilkas förevisande skulle strida mot allmän lag eller goda seder eller eljest kunna verka förråande, upphetsande eller till förvillande av rättsbegreppen (§ 6). Bilder, som framställa skräckscener, självmord eller grova förbrytelser på sådant sätt eller i sådant sammanhang, att dylik verkan kan åstadkommas, må sålunda icke godkännas. Till förevisning vid sådan föreställning till vilken barn under 15 år lämnas tillträde, må ej heller godkännas bilder, som äro ägnade att skadligt uppjaga barns fantasi eller eljest menligt inverka på deras andliga utveckling eller hälsa. — Härtill fogades under världskriget vissa föreskrifter, dikterade av hänsyn till förhållandet till främmande makter. — Bilder av annan beskaffenhet än nu nämnda, må granskningsman ej vägra godkänna.

De riktlinjer, som i ovan återgivna lagrum angivits för bedömandet av för offentlig förevisning avsedd film, härleda sig från en tid, i mångt och mycket olik vår egen. Före världskriget, då dessa bestämmelser tillkommo, tjänade filmen huvudsakligen förströelsesyften. Även allmänbildande filmer (naturskildringar o. dyl.) tillhörde på den tiden i regel programmen. Efter krigstiden har emellertid givit filmen en delvis ny inriktning. De allmänbildande filmerna torde numera, sedan en del av deras uppgift övertagits av radion, spela en underordnad roll, där de över huvud ännu existera. De rena förströelsefilmerna intaga numera så gott som hela den plats, som förut varit anvisad för både de allmänbildande och förströelsefilmerna. En

anmärkningsvärd och betänkelig sänkning i förströelsefilmernas standard måste tyvärr konstateras hava samtidigt inträffat. Detta gäller såväl här i landet framställd film som importerad. Svensk opinion har ofta kraftigt reagerat mot såväl den konstnärliga formen som innehållet i de s. k. pilsnerfilmer, varav vårt lands biografer under de senaste åren överflödat. Innehållet i många av de utländska filmer, varmed en svensk publik uppbygges, är ock av den art, att man vore frestad beteckna det som ett moraliskt bedrägeri att mot betalning bjuda svensk publik desamma.

Det må i detta sammanhang särskilt framhållas som en visserligen tidstypisk men näppeligen lycklig företeelse, hurusom det sunda familjelivet påfallande sällan gjorts till föremål för konstnärlig film. Då för närvarande så mycket göres av omsorg för den uppväxande ungdomen, bl. a. för att underlätta skapandet av egna hem, synes det ideliga förhållandet av ett slösaktigt och ytligt nöjesliv, helt ägnat intresse för mat och dryck, äktenskapliga konflikter till följd av otrohet o. s. v. vara ägnat att verka i rent motsatt riktning mot ovan antydda åtgärder. Det synes oss som om man i stället av filmindustrien hade rätt att förvänta större hjälp i den förvisso icke lätta uppgiften att bereda sundare och lyckligare livsbetingelser åt ungdomen. Med denna industris ovan påpekade stora inflytande skulle det ingalunda vara betydelselöst om mera förståelse för denna uppgift kunde påräknas i större utsträckning. Filmer, som på ett konstnärligt sätt göte nytt liv i det tynande sinnet för arbetets och familjelivets ära och lycka, skulle säkerligen vara av utomordentligt stor betydelse som karaktärsdanande faktorer.

Att filmens här ovan påtalade utveckling ej varit fördelaktig lärer väl ingen vilja bestrida, och de, som haft att göra med ungdomens fostran, bekymmer och felsteg, kunna säkerligen giva belägg härför. Villigt må dock erkännas, att lysande undantag finnas.

Sedan det väl blivit allom välbekant, vilken enorm andlig maktfaktor filmen numera blivit genom den inverkan, den visat sig äga, ej minst på yngre personers sinnen, har filmens värde som propagandamedel blivit erkänt och utnyttjat. För så vitt de impulser, som via filmen bibringas vårt folk och enkannerligen det uppväxande släktet med dess stora anpassnings- och imitationsförmåga men även tämligen outvecklade kritik, äro goda från vår synpunkt, det vill här säga från synpunkten av den allmänna inställning ur etisk och samhällelig synpunkt, som i vårt fria och demokratiska statskick fått ett av sina uttryck, är intet väsentligt att invända. Men så är tyvärr långt ifrån alltid fallet.

Om smak i detaljer kunna med fog olika meningar hysas. Men den allmänna konstnärliga och kulturella nivån hos de filmer, som bjudas publiken och oförnekligen i många fall spela en ej oföraktlig roll som modeskapande både i yttre och inre hänseende, måste under alla förhållanden hållas så hög som möjligt. Filmindustriens egenskap av affär är ock en faktor av

utomordentlig betydelse, som bör beaktas såväl då det gäller att konstatera dess brister för det närvarande ur ovannämnda synpunkter som då man går att överväga den utan tvivel svåra och ömtåliga uppgiften att för framtiden finna utvägen från det allmännas sida till ett bättre sakernas tillstånd.

Som ett totalomdöme måste sägas, att vårt land intager en framskjuten plats, då det gäller skydd, ej minst för ungdomen, mot inflytelser från film, som verkar direkt förråande eller sedlighetssårande. Men det ligger beklagligtvis ett vidsträckt område mellan denna direkt skadliga film och den från svensk synpunkt goda, önskvärda och samtidigt konstnärliga filmen. Den granskning av film, vilken, som ovan nämnts, för närvarande äger rum genom statens biografbyrå, har endast att taga sikte på sådana bilder, som måste anses vara av den art, att de ej kunna visas. Byrån har varken skyldighet eller rättighet att stävjande ingripa mot sådana filmer, som i egenskap av olämpliga ur en eller annan synpunkt ej böra förevisas. Endast de allra undermåligaste filmerna bli därigenom utestängda, under det att det vida gränsskiktet lämnas utan varje annan kontroll eller reglering än den svaga garanti, som ligger i allmänhetens goda omdöme att ej uppmuntra genom besök. Detta vida fält ligger öppet för allsköns propaganda för den ena eller andra åsikten, som ofta ur politisk synpunkt i filmen funnit en högljuddare och effektivare förkunnare än i det tryckta ordet. Här spelar ej heller 15-årsgränsen någon större roll som skydd, då den ungdom, som i detta fall utsättes mest för påverkan och frestelser, befinner sig ovan denna åldersgräns. I dylika fall räcker det ej med att tillse, att filmen håller en viss konstnärlig standard eller att något visst brott förhärligas e. dyl. utan här är det angelägna, och detta synes mig vara en sak av yttersta vikt, att ej hos de unga grundvalarna lossas och uppluckras till den grundsyn på samhälleliga och mänskliga problem, som vi såsom anhängare av ett fritt statskick omfatta. Utan att blanda oss i främmande länders rätt att efter eget behag gestalta formerna för samhället och dess liv kräva vi bestämt en rätt till effektivt skydd för vårt uppväxande släkte mot propaganda för åskådningar, som vi varken önska förhärligade eller omsatta i verkligheten, de må nu härröra sig från den ena eller andra ytterlighetsriktningen. Det lärer väl ej vara förmätet att antaga, att sådana filmer, varpå vi här syfta, ofta nog i egenskap av propagandainstrument i någon form subventioneras av de intressen, de tjäna, och därigenom hava en starkare ställning än sådana, vilkas framgång och ekonomi helt beror av deras affärsvärde.

Då hela spørsmålet om filmkontrollen ej varit föremål för någon omprövning och utredning alltsedan den nuvarande lagstiftningen under helt andra, lugnare och mera idylliska förhållanden tillkom, och filmen som opinionsbildande faktor och propagandainstrument sedan denna tid enormt tillvuxit i vikt, synes nu tiden vara inne för en grundlig utredning i de här ovan berörda frågorna. I detta sammanhang må påpekas, att i Amerika, filmens förlovade land, en stark folkrörelse börjat gripa omkring sig just i liknande

syfte. Nyligen hava där den katolska befolkningens organisationer, föreningar o. s. v. tagits i anspråk i syfte att genom publikens ändrade hållning till undermålig film söka påverka produktionen av bilder i mera önskvärd riktning. Att Europa för närvarande erbjuder än större anledningar att kritiskt granska filmer, torde här ej behöva närmare motiveras.

För undvikande av att bestämmelser om filmkontroll alltför lätt kringgås synes även utredningen böra omfatta ett närmare klarläggande av begreppet offentlig förevisning.

Med stöd av det ovan anförda få vi därför hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en grundlig och allsidig utredning av frågan om kontroll av film, avsedd för offentlig förevisning, särskilt i syfte att såväl höja denna films allmänna konstnärliga nivå som ock att bereda ökat skydd mot icke önskvärda inflytelser i form av politisk propaganda, sedlig förflackning o. dyl.

Stockholm den 16 januari 1935.

Ernst Åqvist.

Georg Nyblom.
